Compartir i innovar per acompanyar millor les famílies en situació de vulnerabilitat

Recull transfronterer de bones pràctiques

irts faire
CONSELL COMARCAL DE L'ALT EMPORDÀ
arseaa
Pôle Institut Saint-Simon
Centre régional de formation aux métiers éducatifs et sociaux
PROSPECT SASO
Interreg POCTEFA

Compartir i innovar per acompanyar millor les famílies en situació de vulnerabilitat.

Recull transfronterer de bones pràctiques

Persones que han participat al grup de treball

Socis de ProspecTsaso

IRTS

- Marion Vernay
- Mònica Guerrero-Rosset

CONSELL COMARCAL DE L'ALT EMPORDÀ

- Meritxell Pomés
- Imma Quintana Portoles
- Cristina Cantarero
- Judit Juventench
- Dolors Terradas
- Luci Albarado
- Mar Carreras Colom
- Jasmina Martínez
- Eva Madurga (Ajuntament de Roses)
- Ivan García Gibert
- Meritxell Pineda Vergés
- Marta Lloret
- Imma Arrufat Delman
- Agnès Rovira
- Alba Egido
- Elisenda Franco
- Rosa Oliveras (Ajuntament de l'Escala)

INSTITUT SAINT-SIMON ARSEAA

- Viviane Munoz

Socis associats

FONDATION APPRENTIS D'AUTEUIL

- Franck Saint-Martin
- Aloïs Michel
- Emmanuelle Sondag
- Chloé Puignau

INSTITUT DEPARTEMENTALE DE L'ENFANCE ET L'ADOLESCENCE

- Aurélie Mannoni
- Alexia Roca
- Catherine Bourret

ENFANCE CATALANE

- Nathalie Alizé
- Typhaine Jardin
- Christelle Peleja

CONSEIL DEPARTEMENTAL DES PYRENEES ORIENTALES

- Jérome Boxero
- Marie-Claude Pujolar
- Caroline Zebidi
- Laurence Maris-Mas

CENTRE MATERNEL LE RIVAGE - ACAL

- Clémence Chivot
- Juliette Pontiach

Disseny: Verd Disseny
Traducció: Traduccions Link (Girona)
Impressió: Rovira Digital, S.L.

© Perpinyà, novembre de 2019

ÍNDEX:

Introducció 5

Origen del procés de treball transfronterer 6

Què és una bona pràctica professional? 7

El nostre marc teòric de referència 9

1. La parentalitat positiva 9
2. Els tres pilars de l'acompanyament: competències parentals, necessitats de l'infant, context psicosocial 11
3. Les competències parentals (acompanyar des de la capacitació parental) 13

«Bones pràctiques» 16

1. Espais i dispositius diversos 16
2. L'exemple de les Universitats Populars de Pares i Mares 26

Conclusions
El treball transfronterer com a vector d'identificació de «bones pràctiques» 27

Notes 29

Referències bibliogràfiques 29

Índex de bones pràctiques per centres 30

Introducció

Del que es tracta aquí és més aviat d'oferir un testimoni de la tasca d'acompanyament duta a terme per un seguit de professionals dins l'espai català transfronterer, apuntalat per una reflexió teòrica.

Als territoris transfronterers sorgeixen problemàtiques diverses vinculades a les característiques d'aquests espais geogràfics. La proximitat, l'accessibilitat, el clima, unes cultures i unes llengües properes i unes mobilitats diverses són el reflex d'una societat igualment diversa, complexa i en moviment, que tant pot generar exclusió i vulnerabilitats com iniciatives solidàries i xarxes d'intercanvi i cooperació que es van teixint de mica en mica.

Aquest document vol ser un **recull** de *bones pràctiques* en el marc de l'acompanyament a les famílies acollides al sistema de protecció a la infància. Un recull, més que no pas una guia, que vol presentar pràctiques i eines emprades pels professionals des d'una **visió humil i reflexiva de la intervenció** amb infants en situació de risc i les seves famílies. Un recull, a més, que no té cap pretensió d'assenyalar el camí a seguir, cosa amb la qual ens arriscaríem a caure en una mena de peritatge de procediments «d'aplicació directa» i obviaríem la importància de la creativitat i la imaginació dels actors. Del que es tracta aquí és més aviat d'**oferir un testimoni de la tasca d'acompanyament duta a terme per un seguit de professionals dins l'espai català transfronterer, apuntalat per una reflexió teòrica.**

Aquest document presenta una síntesi d'una part dels intercanvis entre professionals que durant tres anys han tingut lloc dins el marc del projecte europeu ProspecTsaso (Prospectiva Transfronterera sanitària i social).

Origen del procés de treball transfronterer

L'origen d'aquest treball va ser un primer projecte titulat «El treball social i les competències parentals», impulsat pel Consell Comarcal de l'Alt Empordà i l'IRTS de Perpinyà i finançat per la Generalitat de Catalunya i el Consell Departamental dels Pirineus Orientals, que va permetre establir les bases per millorar el coneixement dels respectius contextos administratius, polítics i culturals, així com de certes estructures, amb un nombre reduït de socis. Aquest treball va permetre introduir una reflexió entre els professionals participants a l'entorn de quatre qüestions principals: el rol del professional i el seu posicionament davant la família, la conceptualització i l'abordatge teòric de la capacitació parental, les aproximacions metodològiques per treballar la capacitació parental i els instruments disponibles, i també detectar instruments possibles d'avaluació de les intervencions amb les famílies. Les conclusions d'aquest treball es poden consultar en línia[1].

Al mateix temps, com a resultat d'un treball de cooperació transfronterera més ampli promogut pel Consell Comarcal de l'Alt Empordà i l'IRTS Perpignan, es va elaborar un diagnòstic social de l'espai català transfronterer, finançat igualment per la Generalitat de Catalunya i el Consell Departamental dels Pirineus Orientals, que va permetre detectar **necessitats i objectius de cooperació compartits** entre els diversos actors del territori en matèria de protecció a la infància.

1. *http://inclusioaltemporda.cat/portal/wp-content/uploads/Projecte_transfronterer_v3.pdf (català)*
http://inclusioaltemporda.cat/portal/wp-content/uploads/DIAGNÒSTIC-SOCIAL-DE-LESPAI-CATALÀ-TRANSFRONTERER-1.pdf

Una de les necessitats identificades era la d'aprofundir el coneixement dels mètodes d'intervenció emprats pels professionals en l'acompanyament a les famílies. Fruit de les conclusions d'aquesta tasca es va posar en marxa un **procés de treball entre equips** de professionals, i posteriorment, ja en el marc del projecte Interreg - ProspecTsaso, es va constituir un **grup de treball transfronterer** més ampli a partir del qual s'ha treballat i elaborat el document que presenta aquesta publicació.

Amb ProspecTsaso, Prospectiva Transfronterera Sanitària i Social (www.prospectaso.com), aquest treball d'intercanvi de pràctiques i abordatges en la protecció a la infància va esdevenir una activitat transfronterera (juntament amb 34 actuacions més) gràcies a la qual, ampliant el nombre de socis, es va crear aquest grup de treball, que, per mitjà de trobades periòdiques, ha pogut reflexionar de manera conjunta per construir unes eines i uns documents de referència compartits:

- Aquest recull de bones pràctiques
- Un protocol d'intervenció transfronterera
- Una eina comuna d'avaluació a domicili

Aquest recull de bones pràctiques és doncs el fruit d'un treball dut a terme durant una sèrie de trobades regulars entre Perpinyà i Figueres, així com de jornades de formació i de visites de centres organitzades a Tolosa, Perpinyà i Figueres.

Què és una bona pràctica professional?

La noció de bones pràctiques, sorgida del camp de la medicina, irromp en l'àmbit sòciosanitari als anys 2000, vinculada al concepte d'avaluació i qualitat. D'aleshores ençà s'han fet innombrables treballs sobre sistemes de referència, guies, recomanacions...

Per això, ens ha semblat oportú explicar breument què entenem aquí per «bona pràctica professional». Aquesta proposta és fruit d'un treball centrat en un **procés de diàleg i consens** que va tenir lloc amb els membres del grup de treball, i que es va basar en diferents fonts.

Dov Botturi proposa la definició següent:
«Una bona pràctica designa un procés, un mètode, una posició professional que representa el mitjà més adequat per assolir un objectiu o complir una missió. (...) no només ha de ser adequada, sinó que també ha de ser coherent amb uns principis ètics de base. (...) una bona pràctica ha d'estar fonamentada en uns referents teòrics actuals científicament validats o bé en la normativa vigent. (...) una bona pràctica es pot presentar com un exemple reeixit de canvi de mètode per millorar una realitat donada (…) una bona pràctica té per objecte promoure l'experimentació, la innovació així com la difusió i l'intercanvi d'informació i de les millors pràctiques, a més de fomentar el diàleg sobre els principis ètics d'actuació en el camp de l'acció social i sòciosanitària.»[i]

Segons la «Guia de bones pràctiques per a centres del Sistema de protecció a la infància i l'adolescència», publicada per la DGAIA (Generalitat de Catalunya):
«La bona pràctica fa referència a uns criteris d'actuació que són considerats òptims per assolir uns determinats resultats. Les recomanacions de bona pràctica formen part de les metodologies de millora voluntària de la qualitat. (…) els equips han d'analitzar i valorar comparant-la amb la pròpia pràctica professional, per definir un pla d'acció que els permetrà millorar progressivament la qualitat de l'acció prestada.»[ii]

Aquest text subratlla la **complexitat** d'establir el que es considera una bona pràctica, i especialment en el camp de la protecció a la infància, per la **diversitat de conceptes utilitzats** i la **variabilitat dels criteris.** Així mateix, per determinar el que es consideren bones pràctiques, es poden **tenir en compte moltes variables:**
«(…) aportacions d'investigacions sobre els resultats obtinguts mitjançant un tipus d'actuació determinat, opinió de les persones usuàries, requeriments normatius tant d'àmbit nacional com internacional, consens professional…»[iii]

Per a l'Agència Francesa de Salut (Haute Autorité de Santé), que recentment va assumir les funcions prèviament dutes a terme per l'ANESM (Agència Nacional d'Avaluació i Qualitat de les Institucions i els Serveis Socials i "Mèdicosocials"), una recomanació de «bona pràctica» té per objecte **promoure pràctiques professionals basades en un estudi meditat i coherent de les dimensions jurídica, afectiva, social i institucional que impregnen l'exercici de la pàtria potestat en el marc de l'acolliment.**

La recomanació posa de manifest uns **punts de referència que s'incorporen a la col·laboració amb els pares** en el marc de la missió psicosocial i educativa encomanada als professionals.

En el nostre cas, representem un seguit d'entitats (institucions i serveis) que atenen els menors d'edat acollits per resolució administrativa o judicial: acolliment familiar, serveis AEMO (Acció Educativa en Medi Obert) i SEMO (Servei Educatiu en Medi Obert), centre residencial d'acció educativa, EAIA (Equip d'Atenció a la Infància i l'Adolescència), servei d'acompanyament familiar a domicili, servei de visites supervisades, etc. Aquest grup de treball defineix les «bones pràctiques professionals» en un context d'acompanyament als pares i mares i, en general, a les famílies, dissociant la reflexió sobre la «bona posició» dels professionals encarregats d'oferir aquest acompanyament de la relativa als espais i les actuacions proposats, que permeten fer «avançar» els pares en les seves competències parentals i, d'aquesta manera, donar resposta a les necessitats del(s) seu(s) fill(s). Aquesta dissociació feta des de l'anàlisi ens ha conduit a entendre millor el vincle inextricable i necessari que es dona entre la posició dels professionals i els espais o dispositius.

Deixant de banda la varietat de formes que poden adoptar les eines i els mecanismes d'intervenció, creiem que un element determinant per parlar d'una «bona pràctica» és la «posició», és a dir, **l'actitud i el posicionament del professional cap a l'altra persona, cap a la situació sempre singular** de l'altre, el seu patiment i la seva vulnerabilitat, però també la seva força, les seves capacitats, els seus drets i el seu potencial de desenvolupament. Es tracta, al nostre entendre, d'un posicionament ètic en la relació amb l'altre. En aquest sentit, Philippe Gaberan destaca el següent:
«Un adult educador és aquell que, tenint la capacitat de veure i sentir més enllà del que dona a entendre i fa preveure l'aparença d'uns símptomes, sap copsar fins al més petit dels possibles per

fer emergir l'infant que hi ha dins el noi o la noia, la persona que hi ha darrere de la discapacitat. I per aconseguir-ho, es necessita alguna cosa més que protocols, segells de qualitat i llistes de bones pràctiques, que, si no es fan servir amb seny, redueixen la intervenció social a una simple qüestió de gestió d'itineraris.»[iv]

Aquest document vol aplegar un seguit de bones pràctiques des d'aquesta visió en què la intervenció, l'acompanyament a les famílies, es veu des d'un posicionament ètic, més que no pas moral o, fins i tot, moralista. No es tracta de referenciar, guiar o ni tan sols recomanar, sinó de **defensar una visió compartida**, la de la **«proximitat justa»**, més que no pas la «distància correcta», pel que fa a la posició professional. Dominique Depenne ens ajuda a reflexionar sobre la qüestió en els termes següents:
«La proximitat ètica indica la idea que mai no s'està prou a prop de l'altre. Com més m'acosto èticament, humanament, a una altra persona, més m'adono de tot allò que em separa d'ella. (...) Com més vaig a l'encontre de l'altre, més conscient soc de tot allò que em diferencia d'ell. (...) Una relació interhumana, ètica, només es pot donar en un cara a cara en què es garanteixin a l'altre les condicions adequades perquè mai no perdi la dignitat. Ni el distanciament ni la unió total serveixen per donar resposta a aquesta exigència ètica.»[v]

La proximitat permet estar en presència de l'altre, tenir-lo en compte i reconèixer-lo, construir amb ell/a a partir d'aquesta presència compartida i, sobretot, a través de l'intercanvi de les pròpies emocions. Això també ens exigeix ser capaços d'adoptar professionalment una **posició de compromís en l'acompanyament**. Com ens recorda Dominique Depenne:
«Acompanyar vol dir 'estar en companyia de, o ajuntar-se amb algú'. Es tracta d'un procés (tota relació és un procés dinàmic, mai estàtic) per mitjà del qual assegurem a l'acompanyat que mai no menystindrem la seva dignitat ni la seva integritat humana (mai no l'exclourem del nostre camp d'humanitat). Ajuntar-se "amb": això exigeix reconèixer la persona acompanyada com un ésser dotat d'alteritat. (...) l'acompanyament està diametralment oposat a la idea de 'fer-se càrrec'.»[vi]

El que aquí entenem per **bones pràctiques** són experiències, amb les seves respectives finalitats, mètodes, eines i posicions, en les quals ens inspirem, que considerem «bons exemples» per seguir-los i, com és lògic, adaptar-los a la nostra realitat, o bé que ja apliquem actualment, tenint en compte els valors i principis del nostre marc de referència. Aquest marc és legislatiu i teòric alhora, afecta la tasca d'acompanyament de les famílies i se situa en l'enfoc de la capacitació parental, en el camp de la protecció a la infància.

Una experiència, un mecanisme, una eina, un mètode de treball, etc. es considera una bona pràctica quan preveu uns **objectius de millora de la situació i les pràctiques dels pares a partir d'una mirada positiva, apreciativa i constructiva**; quan els professionals se situen en una **posició de recerca de la proximitat justa en l'acompanyament**; quan el punt d'ancoratge és el de la **mobilització i la participació**; quan la **pràctica pròpiament dita s'avalua i qüestiona constantment en funció d'uns principis, de les finalitats que persegueix i d'unes exigències ètiques.**

El nostre marc teòric de referència

1. La parentalitat positiva

En el decurs de les nostres múltiples trobades i en els referents teòrics que hem identificat, hem esmentat reiteradament el concepte de parentalitat positiva.

D'ençà dels anys setanta, les nostres democràcies han viscut canvis radicals en matèria d'educació i parentalitat i pel que fa a l'estatus de l'infant. Com destaca Hugo Albandea, la legislació sobre la pàtria potestat, que estableix que l'infant ha de ser tingut en compte en totes les decisions que l'afectin, ha contribuït a fer que l'infant ja no sigui un adult en construcció, tutelat fins a la majoria d'edat, sinó un **subjecte per dret propi**. Però també hi han ajudat altres aspectes, com ara la rebaixa de la majoria d'edat dels vint-i-un als divuit anys, les tesis de Françoise Dolto sobre la importància per als pares de saber escoltar millor els fills i la Convenció sobre els drets de l'infant (adoptada el 1989). Així, l'autor assenyala que:
«En el si de les famílies, les pràctiques educatives canvien progressivament, en alguns casos forçades per les noves normes socials i jurídiques. Per complir amb el deure de pares, ara, per exemple, és inconcebible pegar a un fill. Des del 2016, la legislació francesa persegueix el càstig físic.»[vii]

Albandea també explica com va sorgir la noció de parentalitat positiva:
«Seguint la línia de la psicologia positiva americana, la parentalitat positiva (concepte que a França va introduir, als anys 2000, la psicoterapeuta Isabelle Filliozat) comporta renunciar a tota forma de violència psicològica, com ara la crítica, la humiliació o el càstig.»[viii]

Isabelle Gravillon parla de l'herència de les pedagogies actives; pedagogs com Célestin Freinet i Maria Montessori ja havien fet referència a una relació curosa i no violenta amb l'infant (aquí també podríem esmentar Janusz Korczak, Adolphe Ferrière, etc.), però la noció d'educació positiva i, posteriorment, de parentalitat positiva s'inspira més aviat en pensadors provinents del món anglosaxó, i sobretot en psicòlegs com ara *«Carl Rogers, que va teoritzar l'escolta activa als anys cinquanta del segle XX, Marshall B. Rosenberg, que als anys setanta va encunyar el concepte de comunicació no violenta (...)»*[ix], entre altres (Thomas Gordon, Haim Ginott...).

Per definir aquest enfocament podem recórrer, així doncs, a les reflexions d'Isabelle Filliozat, segons la qual **la parentalitat positiva** és un conjunt d'eines que ajuden els pares i mares a **gestionar millor aquesta mena de situacions difícils**, prioritzant **l'interès de l'infant** (les necessitats dels fills passen per davant de les dels pares i les mares) i afavorint així la seva **realització**.

La parentalitat positiva vol dir adoptar un **estil educatiu i uns comportaments que responguin a les necessitats de l'infant** en termes d'afecte, de seguretat, de pertinença i de lligams sòlids. Un estil educatiu **centrat en el benestar de l'infant**, en què els pares i mares sàpiguen demostrar escalf, tolerància, sensibilitat, receptivitat i suport envers el fill o filla.

La parentalitat positiva se situa, doncs, a mig camí entre un estil educatiu **autoritari** (o militar) i el **permissiu** (o lax), ja que marca les **normes** i els **límits** que l'infant necessita per desenvolupar-se i realitzar-se plenament.

L'any 2006, el Comitè de Ministres dels Estats membres de la Unió Europea va adoptar una recomanació *«sobre polítiques de suport a l'exercici positiu de la parentalitat»*. En aquesta recomanació es recorda que **l'infant ha de ser reconegut com una persona amb drets**, inclòs *«el dret a ser protegit i a participar, a expressar les seves opinions, a ser escoltat i a ser atès». El text reconeix així mateix que l'exercici de la parentalitat, «(...) tot i estar vinculat a la intimitat familiar, ha de ser considerat com un àmbit de la política pública i cal adoptar totes les mesures necessàries per donar suport a l'exercici parental i crear les condicions necessàries per a un exercici positiu de la parentalitat». L'enfocament de la parentalitat positiva es presenta en aquest text com una «(…) part essencial del suport proporcionat a la tasca parental i com a mitjà per garantir el respecte envers els drets de l'infant i la seva posada en pràctica».*[x]

La recomanació defineix de manera explícita el concepte de parentalitat positiva:
«"Exercici positiu de la parentalitat" es refereix al comportament dels pares fonamentat en l'interès superior de l'infant, que cuida, desenvolupa les seves capacitats, no és violent i ofereix reconeixement i orientació que inclouen l'establiment de límits que permetin el desenvolupament ple de l'infant.»[xi]

L'**interès superior de l'infant** i el **respecte dels seus drets** a través d'unes **relacions no violentes** són la pedra angular

d'aquesta definició proposada pel Consell d'Europa. Es tracta de considerar l'infant com un subjecte de dret.

Però el text proporciona, a més, un seguit de directrius qualitatives per als professionals, subratllant, entre altres, la importància de treballar sobre un principi d'**associació amb els pares i mares** i de dotar-los de responsabilitat, la qual cosa *«(…) pressuposa un reconeixement de l'experiència dels pares i del seu coneixement dels seus propis fills; (...) els professionals han d'actuar com a suport dels pares, sense jutjar ni estigmatitzar; (…) augmentar la confiança dels pares en ells mateixos, millorant les seves competències i el seu potencial i encoratjant-los a informar-se i formar-se».*[xii]

Aquest text representa, per tant, un dels principals marcs de referència comuns per elaborar una reflexió que s'ha anat perfilant de mica en mica dins el grup de treball transfronterer.

La noció de la parentalitat positiva amb la seva lògica conseqüència, la mirada benèvola envers l'infant, està avalada així mateix, com explica Isabelle Gravillon, per nombroses **recerques en neurociències** que han demostrat, alhora, *«(...) els efectes nocius de la violència educativa habitual: la reducció del volum de l'escorça orbitofrontal, una regió relacionada amb l'empatia i el sentit ètic i moral; la reducció del volum de l'hipocamp, responsable de la memòria i l'aprenentatge. (...) altres estudis demostren que quan un pare té una actitud acollidora i de suport envers el fill, (...) l'infant aprèn millor i gestiona millor les seves emocions: en una paraula, desenvolupa un benestar durador».*[xiii]

L'enfocament de la **parentalitat positiva**, però, **també genera controvèrsia**, ja que **adoptar un únic model com a «bo»** pot donar lloc a certes **derives «moralistes»**. Com destaca Isabelle Gravillon, recolzant-se en diversos autors, l'educació positiva, des del punt de vista del psicoanàlisi, pot negar tota la **dimensió inconscient de la família**. I és que no n'hi ha prou de pensar que els pares i mares són sempre conscients de tot el que fan i que totes les seves accions depenen només de la seva voluntat. La parentalitat positiva també **pot ser prescriptiva**, en el sentit que pot imposar uns comportaments normalitzats als pares i mares i esdevenir així dogmàtica i excloent. També pot ser criticada pel fet que *«es fonamenta així mateix en una certesa d'allò més pretensiosa: la de creure que els pares són capaços d'entendre totes les necessitats del fill o filla i de donar-hi una resposta adequada».* Un «bon pare o bona mare» o un **pare o una mare «suficientment bo/bona» no és un pare o mare perfecte**; l'infant necessita uns pares i unes mares que s'equivoquin, que vagin a les palpentes, però sense renunciar mai al desig de ser uns bons pares o mares ni deixar de fer tots els possibles per aconseguir-ho.

També hem de tenir en compte que, encara que la **complexitat de les funcions parentals** exigeix desenvolupar certes capacitats i competències, aquestes estan íntimament lligades a **la percepció i les diferents maneres de concebre** i viure el **rol de pare o mare** que cadascú pugui tenir.

Segons el grup de treball coordinat per María José Rodrigo López:
«La parentalidad positiva es aquella que promueve vínculos afectivos sanos, protectores y estables; que proporciona un entorno educativo estructurado en rutinas y hábitos, a través de los cuales se transmiten de modo flexible normas y valores; que proporciona estimulación, apoyo y oportunidades de aprendizaje; que se basa en el reconocimiento de los logros y capacidades de los hijos e hijas y en su acompañamiento en la vida cotidiana, todo ello en un entorno libre de violencia física, verbal y emocional.»[xiv]

Però aquest enfocament de la parentalitat positiva exigeix així mateix **tenir en compte les necessitats de les figures parentals**, perquè puguin acomplir adequadament les seves funcions de pares i mares: necessitat de disposar de temps per a ells mateixos i d'un temps compartit amb la família, confiança en les seves pròpies capacitats com a pares i mares, i suport formal i informal per superar les dificultats i l'estrès que poden generar la parentalitat i la família.

Queda una qüestió que ens sembla fonamental aclarir. L'exercici de la parentalitat, que comporta assumir unes responsabilitats parentals, es desenvolupa sempre dins un context, **dins un medi psicosocial** que l'afavoreix o que, al contrari, el dificulta. És per això que considerem interessant basar-nos en el «model ecològic» de la parentalitat positiva.

«Al hablar de ecologías parentales nos inspiramos en los modelos ecológico-sistémicos (Bronfenbrenner, 1987), según los cuales las personas se desarrollan en el marco de sistemas de influencias (…). En el caso de la parentalidad, esta se construye en la esfera de las relaciones diádicas más íntimas ligadas a la historia personal de las madres y los padres o figuras parentales con sus familias de origen, pero se despliega en el marco de las relaciones de pareja, del trabajo, de las redes de apoyo de la familia extensa, las amistades, el vecindario y la comunidad que rodean a las familias y según las condiciones sociohistóricas y económicas del momento en que les haya tocado vivir.»[xv]

Una **visió ecològica de la parentalitat positiva** comporta tenir en compte, així doncs, que hi ha una gran **heterogeneïtat de models familiars** i estils educatius, un ampli ventall d'«ecologies parentals» en funció d'aquests sistemes d'influències. Això ens permet entendre millor les necessitats de suport de les famílies, sigui quina sigui la seva situació.

2. Els tres eixos de l'acompanyament: competències parentals, necessitats del menor i context psicosocial

Recolzant-nos en les recerques de la investigadora M. Àngels Balsells[XV], podem dir que entenem per **parentalitat positiva** la satisfacció de les principals necessitats dels infants en el seu desenvolupament i la seva capacitació cap a l'autonomia. Aquest concepte es vincula directament amb els **drets de la infància i amb la responsabilitat parental.**

Així es reconeix la influència del propi nen/a dins el clima de la família i per l'exercici de la parentalitat. Segons aquest model que anomena **ecològic-evolutiu**, la parentalitat positiva es dona com a interacció dels tres factors:

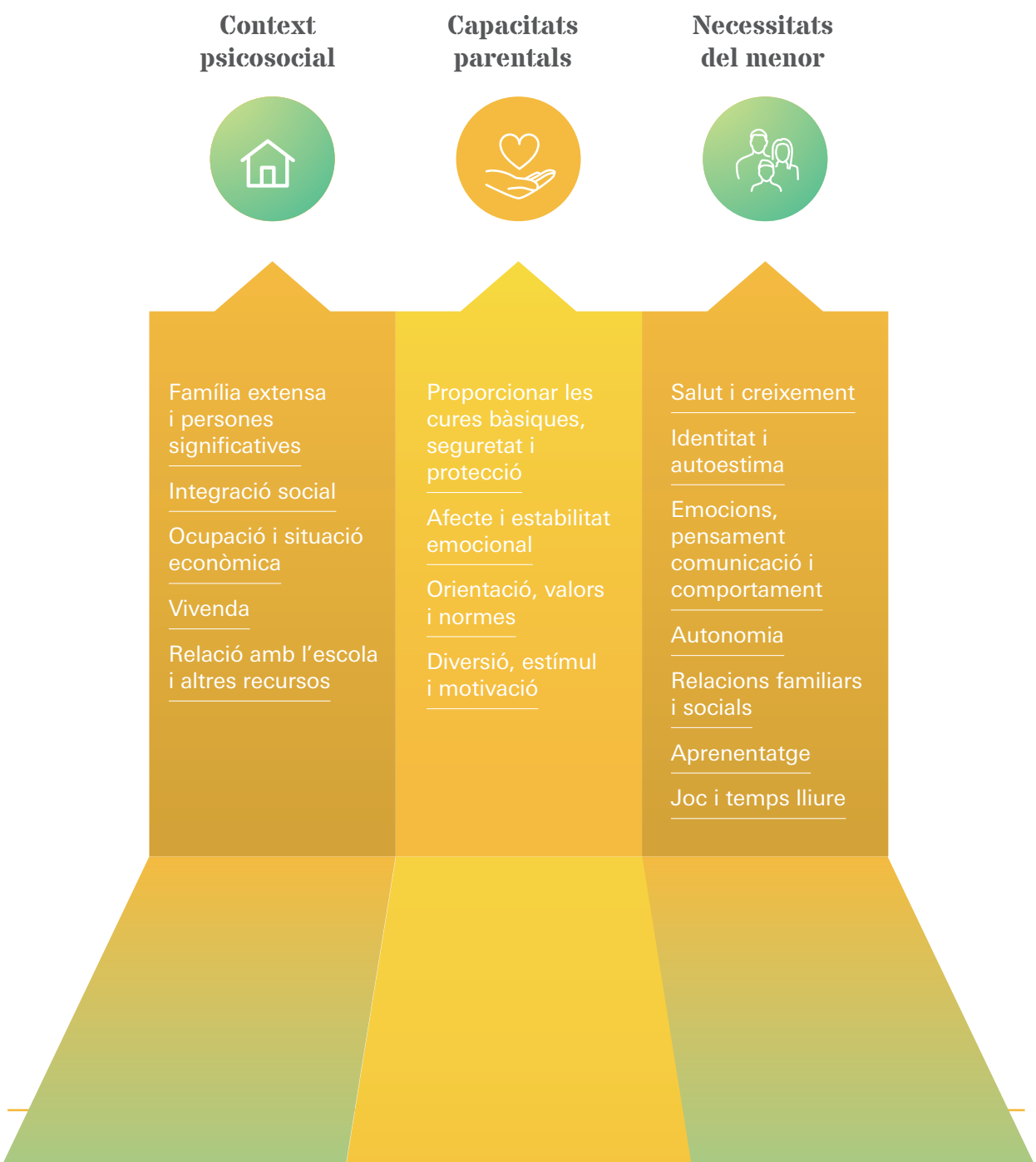

Aquest model permet d'analitzar les situacions de maltractament, negligència o abandonament des d'una **mirada menys "patològica"** i més centrada en el resultat d'un "mal exercici" de la parentalitat. Aquesta mirada ens condueix a valorar les situacions de manera més holística, a tenir en compte els **factors de risc i de protecció** en relació a l'entorn, a les capacitats parentals i a les necessitats dels infants.

La **parentalitat** és, segons aquest enfoc, el comportament ajustat dels pares en relació a les necessitats evolutives dels fills/es. Així, l'aproximació d'aquest model permet la implicació i responsabilització de les famílies, a través d'un procés de presa de consciència de les causes de les dificultats en què es poden trobar. Com diu M. Àngels Balsells:
"Cuando nos adentramos en la protección de la infancia, observamos cómo la competencia para comprender las dificultades y los retos familiares tiene un papel central en un proceso de reunificación familiar. Utilizando el "triángulo" como imagen simplificadora, las familias tienen que comprender que sus dificultades y sus cambios tienen que ver con los tres lados de la figura. Los resultados de la investigación llevada a cabo por el GRISIJ, mostraron como esta comprensión y conciencia se da de forma gradual." [xvi]

A França, l'**enfocament centrat en les necessitats del menor** s'ha anat consolidant en els textos i els centres de reflexió, com assenyala Marie-Paule Martin-Blachais en l'informe *Les necessitats bàsiques de l'infant en la protecció a la infància: «L'any 2014, el Govern va posar en marxa una reforma de la protecció a la infància conjuntament amb tots els actors implicats. El treball dut a terme va permetre definir de manera consensuada un full de ruta en matèria de protecció a la infància per al període 2015-2017. Aquest full de ruta consta de 101 accions que s'articulen al voltant de 3 objectius:*

- → *una millor consideració de les necessitats de l'infant i dels seus drets,*
- → *la millora de la detecció i el seguiment de les situacions de perill i risc,*
- → *el desenvolupament de la prevenció.*

La Llei núm. 2016-297, de 14 de març de 2016, de protecció a la infància representa la plasmació legislativa del full de ruta.» [xvii]

Un procés de consens pluridisciplinari i transversal va permetre definir:
«(...) el perímetre, el contingut i fins i tot les eines d'anàlisi que contribueixen a la identificació de les necessitats bàsiques, universals i específiques del menor en la protecció a la infància, des de la perspectiva de les pràctiques institucionals i professionals, per possibilitar una avaluació rigorosa de les situacions i donar una resposta adequada al menor i a la seva família.» [xviii]

Els autors d'aquest informe defensen l'existència d'una «metanecessitat»: **la necessitat de SEGURETAT**, ja que la satisfacció de les altres necessitats bàsiques només és possible en un context en què aquesta necessitat primordial estigui degudament coberta. La necessitat de seguretat física i afectiva, entesa com la gran necessitat universal i imprescindible al llarg de tota la vida, engloba:

- ✓ la necessitat d'afecte i relació
- ✓ la necessitat de protecció
- ✓ les necessitats fisiològiques i de salut

I precedeix les altres necessitats bàsiques de caràcter universal, com ara:

- ✓ la necessitat de viure experiències i de descobrir el món
- ✓ la necessitat de tenir normes i límits
- ✓ la necessitat d'autoestima i de valorar-se un mateix
- ✓ la necessitat d'una identitat pròpia

Es tracta d'un **model ecosistèmic basat en la noció del *care-giver* ('cuidador')** o de les **«bones cures» físiques i psicològiques.**

En aquest sentit, l'adult pare o mare és aquell que es preocupa i que vetlla per l'infant i per donar resposta a les seves necessitats. Com destaquen Maud Gorza i Flora Bolter:
«Cal que aquest estat actual dels coneixements sobre les necessitats bàsiques de l'infant es qüestioni quines aptituds han de reunir els adults responsables de "tenir cura" dels infants, que en primer lloc són els pares (i altres membres del seu entorn), però també els professionals encarregats de l'atenció a la infància i la primera infància, en el marc de la seva capacitat d'actuació per afavorir el desenvolupament dels menors i de les seves famílies.» [xix]

Les autores recorden que aquest abordatge ecosistèmic de les necessitats del menor encaixa plenament amb un objectiu de promoció de la salut com el que defineix la Carta d'Ottawa de l'Organització Mundial de la Salut.

3. Les competències parentals (acompanyar des de la capacitació parental)

En l'àmbit social, la noció de competència, que es va difondre sobretot als anys vuitanta, continua essent objecte de debat encara avui dia. Sorgit del món laboral i en un context de crisi, l'enfocament competencial fa èmfasi sobretot en la persona (l'assalariat, el pare o mare...), en la qual recau el pes del fracàs o de l'èxit. Com destaca Benoît Schneider: *«En èpoques de crisi, és a l'individu a qui pertoca demostrar que té una varietat de competències: ha de ser autònom, responsable, compromès, dinàmic... L'ús de la competència s'emmarca aquí, per conseqüent, en una lògica individual d'abordatge de la crisi salarial.»*[xx]

Incorporar aquesta noció en l'acompanyament a les famílies, sense una visió ecosistèmica com la que acabem d'exposar, pot comportar els mateixos riscs, és a dir, el de caure en una **lògica individual** i, fins i tot, donar lloc a una **vigilància dels pares i mares** i de les seves pràctiques educatives. La competència és, així doncs, una noció abstracta que pot remetre a la idea de rendiment i, per tant, a una forma d'avaluació centrada només en les capacitats de l'individu i en els resultats de les seves accions. I aquest seria un plantejament de l'avaluació que estaria basat, d'entrada, en el que podríem anomenar «presumpció d'incompetència» i, després, en el judici i l'estigmatització que se'n deriven.

Com apunta l'autor, tanmateix:
«Posar en relleu les competències parentals, valorar-les, donar-hi suport i inclús donar-les a conèixer: aquests són els objectius que s'invoquen avui dia per revalorar aquells que, durant molts anys, han estat objecte d'una certa desqualificació. Aquesta tendència s'emmarca en els nous models de suport a la parentalitat que es van implantar a França als anys 2000.»[xxi]

Els estudis i les reflexions més recents fan èmfasi, tal com hem subratllat, en el model ecosistèmic, que permet integrar la noció de competència dins un tot, però també orientar les **eines d'acompanyament cap a la posada en valor d'aquestes competències**, a través de processos d'**implicació i participació**, tenint en compte les altres dimensions (necessitats del menor i entorn psicosocial).

En la complexitat d'aquest model, les competències i la capacitació parental s'enfoquen des d'una **visió dinàmica i evolutiva**. Com diuen Cristina Sallés i Sandra Ger, la tasca dels pares i mares no s'acaba amb la satisfacció de les necessitats dels seus fills sinó que hauran d'atendre també, paral·lelament, **les seves pròpies necessitats**. *"Por este motivo, deberan ir adaptando sus respuestas a las diferentes necessidades que tengan tanto ellos, como sus hijos en cada etapa del ciclo vital."*[xxii]

Les autores subratllen també que, en aquest sentit, els pares i mares tenen una sèrie de funcions relatives al seu propi desenvolupament i unes altres estretament vinculades, al desenvolupament dels fills.

Fonamentant-se en Barudy i Dantagnan, les autores exposen cinc eixos necessaris per l'exercici d'una **"parentalitat competent"**:

- ✓ Cobrir les necessitats nutritives, d'afecte, de cura i d'estimulació
- ✓ Assegurar i cobrir les necessitats educatives
- ✓ Cobrir les necessitats socialitzadores
- ✓ Assegurar les necessitats de protecció
- ✓ Promoure la resiliència

Segons aquests autors, i el que anomenen la **"parentalitat social"**, les competències parentals es poden definir des de la interacció entre **"capacitats parentals"** i **"habilitats parentals"**:
"Según Barudy y Dantagnan (2010) las capacidades parentales fundamentales se refieren a los recursos emotivos, cognitivos y conductuales que los progenitores disponen y que les permite vincular-se correctamente a sus hijos, proporcionándoles respuestas adecuadas a sus necesidades."[xxiii]

Aquestes inclouen: *la capacitat de vincular-se amb els fills (vincle afectiu), i l'empatia.*
"Las habilidades parentales hacen referencia a la plasticidad de los progenitores y/o padres. Esta plasticidad les permite dar respuestas adecuadas y, al mismo tiempo, adaptar estas respuestas a las diferentes etapas de desarrollo."[xxiv]

Aquestes inclouen: *els models de criança i l'habilitat per participar en xarxes socials i utilitzar recursos comunitaris.*

Amb aquestes bases les autores defensen la necessitat de **promoure competències parentals** sanes com a prioritat de qualsevol intervenció familiar i social destinada a assegurar el benestar infantil. Per això hi ha diferents formes d'acompanyament i diferents accions possibles per tal de treballar l'adquisició d'aquestes competències, com ara la **formació**.

Tornant a les recerques d'Àngels Balcells, podem dir que parlem de **Competències i Capacitats Parentals**, en relació a la capacitat que tenen els pares per afrontar de forma flexible i adaptativa allò que el seu fill o filla necessita:

- ✓ implicació en el rol parental
- ✓ habilitats de resolució de conflictes
- ✓ normes i límits
- ✓ supervisió i afecte

Les competències parentals que s'han pogut observar en contextos de visites supervisades són les següents:

1. Afecte

Procura en els infants vincles afectius segurs i estables, fet que possibilita que l'infant se senti segur, desenvolupi la seva autoestima, els seu sentiment d'auto identitat i pertinença i es pugui sentir confiat.

2. Estructuració

Proporcionar un entorn estructurat , amb hàbits, rutines i límits clars. Aquest aspecte possibilita en els infant la interiorització de valors i normes socials.

3. Estimulació

Oferir suport i guiatge en l'aprenentatge (formal i informal) dels fills. En els infants, el desenvolupament d'aquest aspecte els permet adquirir competències cognitives, emocionals i socials.

4. Reconeixement

Mostrar interès pel món de l'infant tenint en compte les seves idees en les decisions familiars. En l'infant promou l'autoconcepte, autoestima, sentit i respecte mutu en la família.

5. Capacitació

Ser capaços d'anar modificant la relació a mesura que aquests fills van creixent. Promou en els infants l'autonomia, l'autoregulació i la capacitat de cooperar amb els altres.

6. Lliure de violència

Excloure qualsevol forma de violència física o verbal contra els fills/es. Fa referència a la protecció dels infants, el respecte per un mateix i els altres.

En el grup de treball s'ha compartit l'enfocament de la parentalitat positiva que plantegen Rodrigo, Máiquez, Martín y Byrne, (2008) amb la noció d'àrees competencials:

COMPETENCIAS

Educativa

- ⇨ Calidez y afecto en las relaciones.
- ⇨ Control y supervisión del comportamiento infantil
- ⇨ Estimulación y apoyo al aprendizaje
- ⇨ Adaptabilidad a las características del niño o niña

Agencia Parental

- ⇨ Autoeficacia parental
- ⇨ Locus de control interno
- ⇨ Acuerdo en la pareja
- ⇨ Percepción ajustada del rol parental

Autonomía personal, búsqueda de apoyo social

- ⇨ Implicación en la tarea educativa
- ⇨ Responsabilidad ante el bienestar del niño o niña
- ⇨ Visión positiva del niño o niña y de la familia
- ⇨ Buscar ayuda de personas significativas
- ⇨ Identificar y utilizar los recursos para cubrir las necesidades como madres y padres y como adultos

Desarrollo personal

- ⇨ Control de los impulsos y afrontamiento estrés
- ⇨ Asertividad y autoestima
- ⇨ Habilidades sociales
- ⇨ Resolución de conflictos interpersonales
- ⇨ Capacidad para responder a múltiples tareas
- ⇨ Planificación y proyecto de vida

En el decurs dels intercanvis que ha mantingut, el grup de treball ha posat en comú un seguit d'aportacions de les seves respectives tasques de reflexió sobre els elements concrets que permeten situar-se en un enfocament ecològic o ecosistèmic de la parentalitat positiva, tenint en compte, doncs, els tres eixos definits.

Alguns professionals treballen en l'elaboració d'eines, a partir de diversos treballs de recerca previs, com ara la guia d'avaluació de les capacitats parentals de Steinhauer, un sistema de referència d'avaluació dels factors que suggereixen problemes amb el vincle afectiu, en referència als treballs de B. Cyrulnik:

«Aquesta guia ha estat concebuda per ajudar els responsables de la intervenció a valorar d'una manera rigorosa les capaci-

tats parentals. Ajuda a estructurar l'anàlisi clínica examinant les principals dimensions que cal tenir en compte a l'hora d'avaluar les capacitats parentals. També ajuda a identificar les fortaleses i les febleses i a definir les àrees d'intervenció que cal prioritzar. El rigor del procés té per objecte millorar la qualitat de les decisions relacionades amb l'orientació, així com reduir els temps de decisió i evitar la inestabilitat en la trajectòria vital dels menors. (...) A partir de la informació recopilada, el responsable de la intervenció s'ha de formar un judici clínic sobre nou dimensions que caracteritzen la situació familiar, determinant per a cadascuna si es tracta d'un problema o d'un punt fort de la família. Aquestes dimensions són: 1. El context sociofamiliar; 2. La salut i el desenvolupament del menor; 3. El vincle afectiu; 4. Les competències parentals; 5. El control dels impulsos; 6. El reconeixement de la responsabilitat; 7. Els factors personals que afecten les capacitats parentals; 8. La xarxa social; 9. L'historial dels serveis clínics.»[xxv]

D'altres han treballat en la definició d'una llista dels elements positius que han observat en els pares i mares a través de la seva pràctica professional:

- ✓ Capacitat de tenir cura del propi fill o filla, de cobrir les seves necessitats primàries (alimentació, higiene, vigilància, demostració d'afecte...)
- ✓ Capacitat de contenir les pròpies emocions (plor, histèria...)
- ✓ Capacitat de tractar temes diversos (la mort, la sexualitat...) amb el propi fill o filla
- ✓ Capacitat de contenir el fill o filla (preguntes, comportaments agressius, ira, nerviosisme...)
- ✓ Capacitat per deixar de banda la pròpia situació
- ✓ Capacitat de distanciar-se (ser més objectiu, no deixar-se dominar per l'emoció...)
- ✓ Capacitat de qüestionar-se a si mateix (corregir el seu discurs i la seva opinió...)
- ✓ Capacitat d'apreciar els consells dels professionals
- ✓ Capacitat d'autocrítica (sense posar-se a la defensiva, amb voluntat d'intercanvi...)

I també en l'elaboració d'un quadre/fitxa amb un seguit d'ítems extrets de diferents fonts i adaptats en funció de les seves observacions, classificats per temes com ara la psicologia, la salut, l'autocura, l'autonomia, l'educació, ser capaç de proposar activitats engrescadores, supervisar l'educació escolar del fill o filla, tenir sentit de l'humor, buscar ajuda en una xarxa social.

Les «bones pràctiques»

A partir dels enfocaments exposats, així com dels ítems més concrets identificats pels equips, les «bones pràctiques» que es presenten aquí constitueixen un recull no exhaustiu d'elements de naturalesa diferent. Dispositius, jocs, espais, etc. són els recursos emprats pels professionals dels diversos serveis i institucions que formen part d'aquest grup de treball transfronterer.

Les fitxes estan organitzades d'acord amb un esquema comú, fruit d'un consens previ: descripció, finalitats, metodologia, eines i posició professional.

Les diverses «bones pràctiques» s'identifiquen com a tals perquè permeten promoure les competències socials i personals dels pares i mares dels menors reforçant no només els recursos existents en el seu entorn, sinó també la seva implicació: els pares i mares i els menors són els protagonistes del seu propi canvi, i deixen de ser l'objecte de la intervenció per convertir-se en subjectes d'aquesta. Amb aquest propòsit, **es reforça la participació activa** i la col·laboració, cosa que comporta un canvi de posició: es permet que les famílies participin en l'avaluació de la seva pròpia situació per tal d'afavorir el compromís. Per als professionals, això vol dir posar en pràctica un treball «proactiu»: no buscar sempre els factors de risc, sinó **també els factors de protecció, és a dir, els punts forts.**

Aquestes pràctiques, a més, es qüestionen, s'avaluen i s'optimitzen a través de processos de reflexió col·lectiva, i en alguns casos fins i tot amb actuacions de recerca acció.

Per tal de definir o orientar un servei d'acompanyament des de l'enfoc de la parentalitat positiva, i tenir-lo en compte doncs com a bona pràctica es plantegen alguns aspectes importants que concretem a continuació:
(Buidat d'aspectes avaluats en el «Protocolo de buenas prácticas en el enfoque de la parentalidad positiva» del Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad)[xxvi]

1.- Bones pràctiques en els serveis des de l'enfocament de la parentalitat positiva:

- ✓ Plantejar els objectius del servei des d'una perspectiva de drets i necessitats de desenvolupament de la infància i l'adolescència.
- ✓ Afavorir la promoció sobre l'exercici de la parentalitat positiva en el servei.
- ✓ Establir canals de sensibilització i informació que permetin un accés universal al servei.
- ✓ Seguir una estratègia preventiva i no només reparadora del servei.
- ✓ Utilitzar models i pràctiques professionals basades en el consens i l'evidència científica.
- ✓ Disposar d'una estructura organitzativa i condicions de treball que permetin el suport de la parentalitat positiva.
- ✓ Identificar les competències professionals necessàries per al treball amb famílies.
- ✓ Promoure el treball amb altres institucions que també intervenen amb infància, adolescència i família.
- ✓ Potenciar la col·laboració amb l'àmbit universitari tant pel que fa a l'assessorament, com pel que fa a la investigació en parentalitat positiva.

2.- Bones pràctiques en el treball professional amb famílies des de l'enfocament de la parentalitat positiva:

- ✓ Establir una relació amb les famílies basada en la confiança i en el respecte mutu.
- ✓ Analitzar i avaluar les necessitats de suport i les fortaleses a nivell personal i familiar.
- ✓ Analitzar i avaluar les competències parentals implicades en el desenvolupament de la parentalitat positiva.
- ✓ Analitzar i avaluar les necessitats de desenvolupament i les competències dels nens i les nenes i adolescents.
- ✓ Dur a terme una avaluació rigorosa de les condicions en les que s'exerceix la parentalitat en les famílies.
- ✓ Mantenir una comunicació amb les famílies que potenciï el reconeixement de les seves fortaleses durant la intervenció.
- ✓ Buscar la col·laboració de tota la família per a dur a terme una intervenció realista i consensuada amb les famílies.
- ✓ Realitzar activitats estructurades en l'atenció individual amb les famílies.
- ✓ Realitzar activitats grupals estructurades per a la promoció de la parentalitat.

3.- Bones pràctiques en els programes basats en evidències des de l'enfocament de la parentalitat positiva.

- ✓ Fonamentar el programa en una base científica i formular objectius clars i susceptibles de ser mesurats.
- ✓ Desenvolupar el programa amb una metodologia ben dissenyada per l'atenció individual, grupal o comunitària.
- ✓ Coordinar i dinamitzar el grup de forma eficaç fomentant un clima de relació positiu en el programa grupal.
- ✓ Avaluar el programa amb criteris científics.
- ✓ Incorporar el programa a la comunitat per contribuir en el seu desenvolupament.

1. Espais i dispositius diversos

CAFÈ DE PARES	
Breu descripció	Mitjà per fomentar els lligams socials i trencar l'aïllament, permetent que cadascú comparteixi amb altres un seguit de preocupacions i temes comuns. Parèntesi que afavoreix el «dir», que convida a «fer» i que, d'aquesta manera, facilita l'expressió i l'intercanvi d'experiències i competències.
Finalitats	Oferir un espai que, sobretot, vol ser una eina de relació social. Un temps que s'adreça més aviat a l'home o la dona que no pas al pare o la mare, malgrat que aquestes dues facetes estiguin sempre estretament lligades entre si.
Metodologia	⇨ Participació lliure. ⇨ Organització conjunta amb els professionals presents. ⇨ Freqüència mensual preestablerta (el primer divendres de cada mes).
Eines o instruments	⇨ Possibilitat de fer servir eines (fotollenguatge, tema proposat pels pares i mares o pels professionals).
Posició professional	⇨ Proximitat justa, en què els professionals també poden recolzar-se en les seves pròpies emocions/experiències. ⇨ Llibertat de paraula. ⇨ Sense adoptar un rol d'expert.

ACCIÓ SOLIDÀRIA INTERNACIONAL	
Breu descripció	Acompliment d'una obra solidària a l'estranger que doni resposta a una necessitat (reforma d'una escola, renovació de mobiliari escolar, construcció d'una sala de descans per a infants amb VIH...).
Finalitats	Trobar-se amb un altre en un altre lloc. Fer emergir una certa autoestima i sentir-se reconegut en la mirada de l'altre. (Re)descobrir capacitats i refermar-les. Recuperar la confiança en un mateix per guanyar seguretat.
Metodologia	⇨ Construcció conjunta, perquè cadascú es posicioni com a actor del projecte. ⇨ Recerca d'un soci a l'estranger. ⇨ Elaboració del projecte a través de diferents camps d'actuació (reunió, cap de setmana de cohesió, accions diverses).
Eines o instruments	
Posició professional	⇨ Reforçar un narcisisme fràgil de les persones acompanyades. ⇨ Deixar de banda les pràctiques quotidianes.

PROJECTE VACANCES FAMILIARS	
Breu descripció	Descoberta d'un altre lloc, lluny del dia a dia o del marc limitat de les visites, ajuntant famílies acompanyades per dos serveis diferents que intervinguin en el marc del suport a la parentalitat. Construir records compartits que no només formaran part de la trajectòria individual de cadascú, sinó també de la història familiar.
Finalitats	Fomentar la relació a través d'un col·lectiu que es converteix en un suport per a l'individu com a factor que afavoreix l'accés a les competències i a la seva valoració. Beneficiar-se d'un entorn nou però segur per afrontar l'experiència de conviure. Exercir plenament la parentalitat en el cas dels pares i mares. Viure l'experiència, en el cas dels fills i filles, de gaudir per primera vegada d'una part sana del pare o la mare.
Metodologia	⇨ Estades curtes o llargues. ⇨ Construcció conjunta del projecte, en què cadascú és un actor, a través de reunions que es fan amb la participació de la família i els professionals. ⇨ Dur a terme accions prèvies al projecte.

Eines o instruments	
Posició professional	⇨ Reforçar un narcisisme fràgil de les persones acompanyades. ⇨ Deixar de banda les pràctiques quotidianes. ⇨ Fer una observació més àmplia fonamentalment sobre els temps del dia a dia, oferir un suport vertader per treballar més a llarg termini una ampliació dels drets dels pares i les mares.

PERLIPAPOTTE	
Breu descripció	Jocs amb 36 cartes per explicar-se les petites i grans coses de la vida.
Finalitats	Facilitar la comunicació entre pares i mares i fills i filles. Donar-los suport perquè desenvolupin competències psicosocials i perquè sàpiguen expressar emocions i sentiments.
Metodologia	Es treu una carta a l'atzar i es contesta. Exemples de carta: «què necessites?», «quines coses et sorprenen de la vida?», «quin és el millor moment del dia per a tu?», «què t'agradaria llençar a les escombraries?»...
Eines o instruments	
Posició professional	⇨ Facilitar que els participants prenguin la paraula. ⇨ Treballar amb les pròpies emocions, sentiments i percepcions.

LA 8A DIMENSIÓ	
Breu descripció	Joc de taula de 149 cartes amb preguntes obertes i neutres (298 preguntes).
Finalitats	Possibilitar que l'adolescent elabori sense por. El joc és un suport de mediació que apel·la a les percepcions i que permet la reflexió i el judici.
Metodologia	Jocs de taula tipus Trivial Pursuit amb 7 territoris (Família i Entorn proper / Valors, Símbols / Amics, Companys / Escola, Treball / Persones, Individus / Institucions, Normes / Societats, Formes de viure).
Eines o instruments	
Posició professional	Facilitar l'elaboració, garantir un marc adequat durant el joc, contenir les emocions dels participants, actuar com a persona de recurs.

ATENCIÓ TELEFÒNICA / SERVEI DE GUÀRDIA EDUCATIU	
Breu descripció	Servei de guàrdia educatiu, amb presència física in situ, de 9 a 18 h (de 7.30 a 23 h en cas de servei nocturn). Atenció telefònica de 18 a 23 h els dies feiners i de 14 a 23 h els caps de setmana i dies festius.
Finalitats	Oferir a la família i al/la jove la possibilitat de rebre assessorament en una situació difícil.
Metodologia	Ajuda i assessorament telefònic a la família i al/la jove, amb possibilitat d'intervenció. *(Inspirat en els simposis de la xarxa d'ajuda per a joves i el CNAEMO - Centre Nacional d'Acció Educativa en Medi Obert.)*
Eines o instruments	
Posició professional	Actitud d'escolta benèvola, curosa i objectiva; funció de tercera persona en situacions de conflicte.

ECOMAPA (MAPA XARXA)	
Breu descripció	Elaboració, amb el pare/mare o amb el fill/a, d'un mapa del seu entorn i de les relacions interpersonals que l'integren.
Finalitats	Prestar atenció al context psicosocial.
Metodologia	Amb el pare/mare o amb el fill/a, s'elabora un mapa del seu entorn i de les relacions interpersonals que l'integren.
Eines o instruments	
Posició professional	⇨ Actitud benèvola. ⇨ Escolta. ⇨ Humilitat (forma interrogativa).

ENTREVISTA D'ACOLLIDA	
Breu descripció	Primera trobada amb la família.
Finalitats	Optimitzar les condicions d'acollida per afavorir el compromís i la participació; promoure la implicació des del primer contacte.
Metodologia	Primera trobada amb la família.
Eines o instruments	
Posició professional	⇨ Dimensió d'acollida. ⇨ Escolta. ⇨ Transparència (drets / deures mutus / realitat).

TALLERS PARES-FILLS	
Breu descripció	Tallers col·lectius entre pares i fills, acompanyats d'activitats creatives.
Finalitats	Combatre l'aïllament de les famílies. Treballar les percepcions mútues. Donar resposta a les necessitats del fill o filla (relació prioritària i positiva, estimulació, estima...). Potenciar les diverses competències dels participants.
Metodologia	S'ofereix un temps per a tallers pares/mares- fills/filles, acompanyats d'una activitat creativa, en què els educadors fan una funció de facilitació que pot ser compartida, segons les destreses dels pares i mares. Al final de la sessió es gaudeix d'una estona distesa en forma de berenar col·lectiu.
Eines o instruments	
Posició professional	⇨ Canvi de posició => facilitadors. ⇨ Cordialitat. ⇨ Buscar les destreses dels pares i mares en relació amb l'activitat.

INFORMACIÓ I LECTURA D'ESCRITS PROFESSIONALS	
Breu descripció	Informar els pares de tots els escrits enviats al jutge i del seu contingut (falta recollir el que diuen quan llegeixen l'escrit).
Finalitats	Potenciar la implicació. Fer que la persona acompanyada sigui reconeguda com a subjecte. Vessant d'autoavaluació respecte als objectius definits conjuntament.
Metodologia	Entrevista formal.
Eines o instruments	
Posició professional	Demostrar humilitat, sense jutjar i amb objectivitat (la posició del servei es basa en fets).

ESPAI DE FORMACIÓ PER FAMÍLIES	
Breu descripció	L'Espai de Formació per famílies és un programa psicoeducatiu de suport a la parentalitat que té com a objectiu prioritari reforçar les relacions paternofilials per afavorir el desenvolupament i l'exercici de la parentalitat de manera que es garanteixi al màxim el desenvolupament de l'infant, tal com indica la recomanació europea 19 (2006) del Consell d'Europa pel que fa a la implementació de polítiques de suport a l'exercici positiu de la parentalitat.
Finalitats	La finalitat del programa és millorar la capacitació parental de les famílies vinculades als Serveis Bàsics d'Atenció Social i a l'Equip d'Atenció a la Infància i Adolescència, centrant l'atenció en augmentar les seves competències emocionals, comunicatives i educatives a fi de millorar la seva capacitat i confiança en l'exercici de la seva parentalitat. Així mateix, fomentar les relacions positives en el sí de les famílies ajudarà a prevenir, i en el seu cas, reparar, situacions de risc i vulnerabilitat en els seus fills i filles.

Metodologia	És una metodologia de treball que pren del model d'usuari el rol professional que desenvolupen les facilitadores de grup, ja que les interaccions amb els/les participants és d'igual a igual. Les professionals participen de totes les dinàmiques i propostes d'activitat que es duen a terme en les sessions. Si ens centrem en la modalitat d'atenció als infants i a les famílies s'inclou dins els programes d'intervenció socioeducativa , i incorpora característiques dels programes d'intervenció terapèutica. A nivell metodològic les característiques del programa són les següents: ⇨ Doble caràcter en relació amb les famílies, preventiu i reparador. ⇨ Els continguts de la intervenció estan relacionats amb temes se salut, educació i benestar social i emocional, i estan dirigits a promoure i prevenir la salut mental infantil, afavorir els espais de socialització per a infants i adults. ⇨ Es treballen habilitats parentals relacionades amb l'autocontrol, la disciplina, les respostes davant la conducta infantil, les habilitats de comunicació, la cura física i emocional i el desenvolupament evolutiu infantil. ⇨ La durada del programa és de 12 sessions, amb una periodicitat d'intervenció setmanal, de 2 hores de durada. Intervenció grupal combinada, en ocasions, amb procés terapèutic individual simultani.
Eines o instruments	⇨ Dinàmiques de presentació, de foment de la confiança i la cohesió grupal. ⇨ Tècniques d'expressió artística i dibuix. ⇨ Visualitzacions guiades. ⇨ Música i expressió corporal per mobilitzar emocions i evocar records. ⇨ Visionat de vídeos. ⇨ Treball amb fotografies que proporcionen espais de reflexió. ⇨ Role- playing. ⇨ Diàlegs simultanis, plantejament de casos pràctics en petit grup. ⇨ Discussions dirigides. ⇨ Pluja idees. ⇨ Històries animades. ⇨ Escultures familiars. ⇨ Genograma dibuixat. ⇨ Grup de WhatsApp.
Posició professional	Les professionals que dinamitzen el grup desenvolupen principalment dues tasques diferenciades, una relacionada amb la preparació i la organització de les sessions i l'altra com a figures facilitadores i de suport del grup. Les professionals com a facilitadores del grup adopten una relació d'igual a igual amb els participants, mostrant-se pròximes, i sortint del rol d'expert. En el grup la construcció del coneixement és compartida,participativa i conjunta, on la facilitadora esdevé una més del grup i es participa activament de totes les dinàmiques proposades. La mirada de les facilitadores envers les famílies és capacitadora. Es substitueixen els models d'intervenció basats en paradigmes del dèficit per models d'intervenció basats en competències. Les professionals com a dinamitzadores del grup tenen com a tasca principal oferir una relació constructiva amb cadascun dels participants del grup per tal de donar suport i promoure les seves capacitats resilients, oferint-los: ⇨ un espai on es puguin sentir valuosos, respectats i reconeguts com a persones. ⇨ Un espai on desenvolupar la seva identitat sense la negació de la seva història de vida, ajudant-los a elaborar emocions negatives de culpa i que els permeti descobrir-se com a persones valuoses, capaces, amb recursos i capacitats. ⇨ Nous aprenentatges, noves habilitats i estratègies, a través de dinàmiques que els permetin obtenir una millor coneixement de sí mateixos i de la seva pròpia realitat sociofamiliar. ⇨ Activitats i dinàmiques que afavoreixin la construcció d'una autoestima més positiva, fomentant l'humor i el riure, com a eina terapèutica, que els ajudarà en la gestió de les seves dificultats i els permetrà crear la distància òptima entre el problema i la persona, evitant jutjar. ⇨ Activitats que permetin desenvolupar les noves competències emocionals, comunicatives, educatives i socials d'habilitats socials i d'habilitats per a la vida i el benestar.

CREIXEM JUNTS

Breu descripció	Servei orientat al treball d'habilitats i competències parentals amb progenitors en que s'hagin suspès preventivament les funcions tutelars en vers als seus fills i filles, a nivell individual i familiar, i que hagi suposat la separació temporal del menor del seu nucli familiar d'orígen.
Finalitats	Aquest espai psicoeducatiu individual de suport a la parentalitat que té com a objectiu prioritari reforçar les relacions paternofilials per afavorir el desenvolupament i l'exercici de la parentalitat de manera que es garanteixi al màxim el desenvolupament de l'infant, tal i com indica la Recomanació 19/2006 del Consell d'Europa pel que fa a la implementació de Polítiques de Suport a l'exercici positiu de la parentalitat: « se refiere al comportamiento de los padres fundamentado en el interés superior del niño, que cuida, desarrolla sus capacidades, no es violento y ofrece reconocimiento y orientación que incluye el establecimiento de límites que permitan el pleno desarrollo del niño».

Metodologia	La metodologia d'intervenció es centra en la creació d'un espai d'observació-intervenció individual i familiar pensat per a aquells progenitors, que els ha estat suspesa la tutela dels seus fills i filles, i es fa necessari treballar habilitats i competències parentals a fi de poder observar el vincle, la relació i les habilitats i/o capacitats parentals, i si s'escau, incidir en elles per tal que l'infant rebi una correcta atenció per part dels seus progenitors , i poder garantir o desestimar el retorn del menor amb els seus familiars d'origen o valorar una mesura alternativa. Concretament es duran a terme les següents tasques: ⇨ diagnosticar la situació actual dels progenitors pel que fa a capacitats vinculatives, habilitats i capacitats parentals i dinàmica familiar, en estreta relació amb les necessitats actuals del seu fill/a. ⇨ Promoure i realitzar accions de suport i capacitació del nucli familiar que afavoreixi la disminució de les situacions de risc social infantil, potenciant les funcions pròpies de la família i complementant-les quan aquesta veu minvades les seves capacitats de resposta. ⇨ Sensibilitzar a la família sobre les co-responsabilitats d'una maternitat i paternitat compromesa, que els permeti viure i gaudir amb seguretat el desenvolupament de l'infant. ⇨ Identificar i acompanyar les necessitats singulars de cada infant i família. ⇨ Afavorir els lligams emocionals positius i segurs entre pares-fills. ⇨ Minimitzar els efectes dels factors de risc greu detectats en el nucli familiar. ⇨ Afavorir espais d'observació relacional intensius i continuats entre els progenitors i fills, que reforcin el vincle entre ambdós i que permetin realitzar un diagnòstic del mateix en el menor temps possible, en benefici de l'infant. ⇨ Dotar als pares de nous repertoris de conductes, de noves maneres de fer que els permetin entendre l'evolució i el desenvolupament dels seus fills/es per superar les situacions de dificultat i aprendre a tractar-les de manera adequada. ⇨ Reforçar les pròpies habilitats de cura i modificar aquelles que no s'ajusten a les necessitats de l'infant.
Eines o instruments	⇨ Observació- relacional en un mínim de 6 i un màxim de 12 visites supervisades progenitors-infant, que tenen lloc amb una periodicitat setmanal, de 2 hores de durada. ⇨ Entrevista motivacional individual per fomentar la confiança i conèixer la consciència de dificultat en relació als processos de criança dels seus fills/es. ⇨ Treball amb fotografies que proporcionen espais de reflexió. ⇨ Discussions dirigides. ⇨ Tècniques de modelatge i treball d'expressió d'emocions.
Posició professional	La mirada professional envers les famílies és capacitadora. Es substitueixen els models d'intervenció basats en paradigmes del dèficit per models d'intervenció basats en competències. S'intenta a través de diferents tècniques ampliar la consciència de dificultat i activar els recursos personals propis que els progenitors tenen per poder desenvolupar capacitats resilients que els permetin afrontar la seva problemàtica actual.

ESPAI MENUTS 0-3 ANYS

Breu descripció	L'Espai Menuts és un espai preventiu adreçat per infants de 0-3 anys i les seves famílies, tot i que està especialment pensat, per aquells infants d'aquesta etapa que no estan escolaritzats, i que són poc visibles, ja que manquen espais d'intervenció comunitària al territori que permetin una detecció de situacions de risc en aquesta franja d'edat al territori. El servei compleix una doble funció: ⇨ Preventiva, en tant que espai de trobada i relació per a pares i fills d'edats compreses entre els 0-3 anys. Per als infants, aquest espai els proporciona una de les seves primeres experiències de socialització, en la que poden experimentar la separació dels progenitors i compartir espais de joc adequat amb altres adults. I per als adults, es conforma com un espai de suport i referència per intercanviar experiències, inquietuds, preocupacions i dubtes sobre la criança i l'educació dels seus fills. ⇨ De capacitació i suport, ja que esdevé un espai facilitador de detecció de necessitats que giren a l'entorn d'aspectes relacionats amb el desenvolupament sa i la criança respectuosa cap a l'infant. Es poden planificar xerrades i espais d'intercanvi amb professionals especialitzats que realitzen l'acompanyament a les famílies.
Finalitats	Com a finalitat, l'Espai Menuts pretén: ⇨ Promoure i dur a terme accions preventives i de suport al nucli familiar que afavoreixin la interacció i la disminució de possibles situacions de risc, potenciant les funcions pròpies de la família. ⇨ Crear espais de relació, suport i acompanyament a pares, mares i fills/es durant els primers anys de vida, que fomentin la comunicació entre pares-fills i l'intercanvi d'experiències entre famílies. ⇨ Promoure xarxes de suport informal entre famílies davant les necessitats pròpies de les famílies en els diferents moments del seu cicle vital. ⇨ Promoure xarxes de professionals que col·laborin en el treball de formació i suport a les famílies del territori. ⇨ Organitzar xerrades i tallers oberts a pares i a mares sobre temes relacionats amb les pràctiques de criança i educació dels fills/es.

Metodologia	Metodologia d'intervenció grupal i comunitària on les famílies amb edats compreses entre els 0-3 anys del municipi o dels municipis de l'entorn on es duu a terme l'activitat. Actualment aquest servei es presta als municipis de Llançà i Empuriabrava. L'Espai menuts es duu a terme amb una periodicitat setmanal durant el curs escolar, un matí setmanal amb una durada de dues hores. Des de l'Espai Menuts es treballa: ⇨ Des de la convicció i el convenciment que l'etapa 0-3 anys, és una etapa de vital importància per la creació del vincle entre pares i fills i per al desenvolupament de l'infant, i és la base sobre la qual edificar aprenentatges i conquestes motores posteriors. ⇨ Des de la professionalitat i el respecte envers els models de criança propis de cada família, esdevenint facilitadors de l'espai grupal i de l'acompanyament cap a l'autonomia dels infants. ⇨ Des de la humilitat, sense fer rol d'experts, acompanyant a les famílies cap a nous processos d'aprenentatge capacitadors i adaptatius al medi, que afavoreixin el desenvolupament i l'autonomia dels infants, i ampliïn en les famílies les seves competències parentals . ⇨ Des de la confidencialitat i el respecte. Entenent que els pares són competents per criar i educar als seus fills i filles, i sent respectuosos amb les seves maneres de ser i de funcionar, fent especial atenció a aquells infants i famílies que presenten majors dificultats. ⇨ Des de la flexibilitat, fent propostes d'activitat adreçades a infants i famílies, adaptades a les seves necessitats i als interessos particulars del grup. ⇨ Des de la confiança i la contenció emocional, fent de l'espai grupal un espai segur tant per a les famílies com per als infants, per tal que puguin compartir els seus dubtes, angoixes i les seves inquietuds en relació als processos de criança i educació dels fills i filles.
Eines o instruments	Material de joc per infants de 0-3 anys: ⇨ racó tou pensat per nadons (màrfegues, mirall...) ⇨ materials i recursos pedagògics per a desenvolupar l'activitat (contes, joguines, joc simbòlic, joc heurístic, plastilina, colors) espai habilitat per la higiene i l'alimentació dels infants.
Posició professional	La mirada professional envers les famílies és capacitadora. Es substitueixen els models d'intervenció basats en paradigmes del dèficit per models d'intervenció basats en competències. Es treballa amb les famílies: ⇨ Des de la professionalitat i el respecte envers els models de criança propis de cada família, esdevenint facilitadors de l'espai grupal i de l'acompanyament cap a l'autonomia dels infants. ⇨ Des de la humilitat, sense fer rol d'experts, acompanyant a les famílies cap a nous processos d'aprenentatge capacitadors i adaptatius al medi, que afavoreixin el desenvolupament i l'autonomia dels infants, i ampliïn en les famílies les seves competències parentals. ⇨ Des de la confidencialitat i el respecte. Entenent que els pares són competents per criar i educar als seus fills i filles, i sent respectuosos amb les seves maneres de ser i de funcionar, fent especial atenció a aquells infants i famílies que presenten majors dificultats. ⇨ Des de la flexibilitat, fent propostes d'activitat adreçades a infants i famílies, adaptades a les seves necessitats i als interessos particulars del grup. ⇨ Des de la confiança i la contenció emocional, fent de l'espai grupal un espai segur tant per a les famílies com per als infants, per tal que puguin compartir els seus dubtes, angoixes i les seves inquietuds en relació als processos de criança i educació dels fills i filles.

SERVEI D'ORIENTACIÓ I ACOMPANYAMENT A FAMÍLIES (SOAF)

Breu descripció	El Servei d'Orientació i Acompanyament a les Famílies és un servei universal i preventiu que ofereix un suport integral a les famílies per a la millora del seu benestar emocional i relacional, que orienta i acompanya a les famílies en l'educació i la criança dels seus fills i filles i dona suport a les situacions que es puguin trobar les famílies al llarg del seu cicle vital. La finalitat d'aquest servei és potenciar la gestió emocional dels processos vitals, les capacitats parentals i les capacitats de cura i atenció a les persones dependents i/o amb malalties cròniques, afavorint entorns familiars saludables i minimitzar els possibles factors de risc per prevenir possibles situacions de violència o extrema vulnerabilitat. Està dirigit a: ⇨ Famílies amb dificultats de relació i/o comunicació entre els seus membres. ⇨ Famílies amb dificultats derivades del cicle vital i/o altres dificultats personals i familiars (dols, ruptures, aïllament, sobrecàrregues familiars, dificultats educatives, ...). ⇨ Parelles amb dificultats de relació, processos de separació o divorci. ⇨ Famílies amb dificultats per exercir correctament les competències parentals. ⇨ Famílies amb dificultats per exercir la cura d'un familiar amb situació de dependència, malaltia crònica i/o discapacitat.

Finalitats	L'objectiu general del SOAF és proporcionar orientació i acompanyament a les famílies al llarg dels seu cicle vital, afavorint les relacions familiars saludables per la millora del benestar personal, social i familiar, per prevenir que arribi a convertir-se en situacions d'exclusió, de risc social o extrema vulnerabilitat. Es dona atenció a les persones al llarg de tot el cicle vital, de qualsevol edat, des dels 0 anys fins al final de vida. La finalitat és: ⇨ Oferir orientació a les famílies en aspectes relatius a la criança i a l'educació dels seus fills i filles, tant de forma individual com grupal i també a través d'activitats, programes i tallers de criança positiva. ⇨ Acollir i facilitar informació a les famílies dels recursos necessaris per gestionar el seu quotidià en qualsevol àmbit (formació, laboral, habitatge, recursos públics i privats, lleure, conciliació familiar,...) des de la perspectiva d'atenció integral a la família. ⇨ Acompanyar i donar suport a les famílies amb alguna dificultat o problemàtica específica, relacional o emocional des d'una perspectiva sistèmica. ⇨ Incidir en la qualitat de vida i el benestar emocional de les persones amb dependència i les seves famílies. ⇨ Promoure actuacions d'àmbit comunitari i afavorir les relacions familiars i intrafamiliars. ⇨ Promoure una xarxa de grups de suport per a persones amb dependència i/o amb discapacitat i els seus familiars.
Metodologia	És un espai d'assessorament i suport individual i familiar pensat per aquelles famílies que en algun moment del seu cicle vital presenten dificultats en la gestió emocional dels processos quotidians i/o les capacitats d'atenció i cura. Per aquest motiu es plantegen diferents programes d'assessorament individual i grupal: ⇨ Suport terapèutic individual o grupal per resoldre les dificultats relacionals que afecten al nucli familiar. ⇨ Suport terapèutic individual per familiars de persones amb situacions de dependència, discapacitat i/o malaltia crònica. ⇨ Suport terapèutic individual o grupal per resoldre les dificultats derivades del cicle vital i/o altres dificultats personals i familiars. ⇨ Assessorament, orientació, seguiment i intervenció socioeducativa. ⇨ Taller d'enfortiment de les capacitats parentals en infància i adolescència. ⇨ Grup de suport per a familiars de persones en situació de dependència i/o discapacitat. ⇨ Tallers preventius comunitaris. No hi ha un límit d'intervencions donat que en cada cas es valorarà la necessitat d'un treball breu, a mig o a llarg termini segons les necessitats de cada família. Es realitzarà un pla de treball amb objectius definits i acordat conjuntament amb la persona i/o família. Es realitzen intervencions conjuntes o coordinacions amb el professional derivant per tal d'abordar les necessitat de manera integral.
Eines o instruments	⇨ Entrevista inicial i de seguiment per valorar les competències parentals i relacions intrafamiliars. ⇨ Administració del Qüestionari de Valoració de Competències Parentals. ⇨ Treball en gestió d'emocions i de consciència de les necessitats personals (adult i fill/es) i familiars. ⇨ Treball d'autocura i límits en la cura de l'altre persona. ⇨ Observació de les relacions familiars. ⇨ Qüestionari de valoració del servei. ⇨ Programa «Vacances en familia» ⇨ Administració del Qüestionari CAMIR-R (vincle), ASCT (històries inacabades) i AAI (vincle adult) segons necessitat. ⇨ Dibuix de la família i/o persona. ⇨ Treball amb el joc i caixa de sorra. ⇨ Històries i contes inventats. ⇨ Narrativa dels personatges.
Posició professional	La postura professional envers la família està basada en la comprensió de la família com un sistema interelacional i no com la suma de les seves parts. De tal manera, que la família és entesa com un sistema complex que funciona en base a unes dinàmiques que segueixen certs patrons i que els rols i els comportaments estan determinats per les regles del sistema i la interacció entre els seus membres. A la vegada, la mirada del professional deixa d'estar basada en els dèficits i s'instal·la en una postura potenciadora de les capacitats parentals dels pares i mares.

CONFERÈNCIA DE GRUP FAMILIAR «FAMILIY GROUP CONFERENCE» (FGC)

Breu descripció	Una conferència de grup familiar (FGC) és una **eina d'intervenció** que s'utilitza per a la *inclusió de la família* en la **planificació i la presa de decisions** pel que refereix a garantir el benestar i la protecció dels seus fills. Té lloc en *una reunió* en la qual la família nuclear i la seva família extensa prepara un ***Pla d'Actuació Familiar*** per garantir la protecció i la cura d'un o més nens de la família. **La família** pren un **paper important en decidir**, ells mateixos, com es solucionen els problemes, amb el suport, els recursos i les orientacions proporcionades pels tècnics.

Finalitats	La família pren un paper important en decidir, ells mateixos, com es solucionen els problemes, amb el suport, els recursos i les orientacions proporcionades pels tècnics. Pel que refereix a l'àmbit de la protecció de menors els objectius generals són: ⇨ Garantir al nen un **ambient segur** que fomenti el seu adequat desenvolupament integral. ⇨ Garantir a la família l'**oportunitat** de desenvolupar les seves **pròpies solucions** als problemes actuals. ⇨ Encoratjar els nens i joves a **participar** en la presa de decisions que afecten directament les seves vides. ⇨ Fomentar la **responsabilitat** dels pares. ⇨ Garantir una **xarxa de suport** fora de l'entorn familiar.
Metodologia	FASES DEL FGC 1a fase **PREPARACIÓ** En una entrevista prèvia, el facilitador treballa amb l'infant i la seva família per **identificar la xarxa de familiars i persones significatives** que desitgen convidar a la **reunió**, així com les qüestions que volen tractar. Decideixen junts les qüestions d'organització relacionades amb la data, hora i lloc de la reunió. 2a fase **INTERCANVI D'INFORMACIÓ** S'inicia amb l'**obertura de la reunió** on els professionals presents exposen: ⇨ els elements de risc i el dany que preocupa en la situació del nen i dels pares. ⇨ les seves responsabilitats i de quins recursos institucionals disposen al servei de la família per elaborar el seu Pla d'Actuació Familiar. **3a fase TEMPS PRIVAT DE LA FAMÍLIA** Temps de **reflexió** de la família per organitzar el Pla d'Actuació Familiar. Tots els membres de la família han d'estar **d'acord amb els objectius a treballar** i decidir com i quan revisar-los. El facilitador queda a disposició de la família per si necessiten ajuda. 4a fase **PRESENTACIÓ I ACORD DEL PLA** La família exposa, amb l'ajuda del facilitador, el Pla d'Actuació Familiar als professionals per consensuar-lo. **Els professionals donaran valor al pla familiar** i oferiran els recursos necessaris. El pla només podrà ser rebutjat si es considera que no es protegeix al menor de forma adequada.
Eines o instruments	En el FGC l'eina, és la mateixa tècnica. Tanmateix, per tal de dinamitzar la reunió es poden utilitzar altres tècniques complementaries, com poden ser: ⇨ Dinàmiques de presentació, de foment de la confiança i la cohesió grupal. ⇨ Tècniques d'expressió artística i dibuix. ⇨ Entrevista. ⇨ Diàlegs simultanis. ⇨ Discussions dirigides. ⇨ Pluja idees. ⇨ Utilització de metàfores narratives. ⇨ etc..
Posició professional	**Els jugadors clau del FGC, són:** ⇨ els **nens** i/o **joves** ⇨ els **pares** ⇨ la **família extensa** (el major nombre possible) ⇨ un **professional dels Serveis Socials o de l'EAIA** ⇨ un **"facilitador" o coordinador**, persona que dirigeix la reunió ⇨ **agents de suport**, persones significatives pel menor. El facilitador del FGC pren un rol d'acompanyament i assessorament als membres de la reunió. Així, adopta un rol de relació d'igual, mostrant-se pròxim als participants del grup i amb una funció mediadora. Té uns coneixements tècnics que aporta a la reunió per tal d'ajudar a l'elaboració del Pla d'Actuació Familiar. La mirada del facilitador vers la família és capacitadora, per tal d'oferir una relació constructiva i incloent amb els membres del FGC. L'espai ha de permetre el respecte entre tots els membres i donar el valor que cadascú mereix i té, incloent les diferents opinions i propostes que surtin de cada persona per tal d'elaborar el Pla d'Actuació Familiar.

2. L'exemple de les Universitats Populars de Pares i Mares

Abans de cloure aquest document, ens ha semblat oportú parlar d'una experiència que es porta a terme a França i que, al nostre entendre, representa un exemple excel·lent de «bona pràctica» en matèria d'acompanyament a les famílies, de participació i de desenvolupament de les competències parentals: es tracta de les Universitats Populars de Pares (P: pares i mares).

Les UPP són grups de pares i mares, majoritàriament de barris populars, que, amb l'ajuda d'un professor o investigador universitari, duen a terme una recerca sobre un tema relacionat amb la parentalitat. El projecte de les UPP va sorgir a iniciativa de l'ACEPP (Associació de Col·lectius Fills-Pares-Professionals), un moviment de pares i mares, educatiu i ciutadà, que treballa per la promoció del rol i el lloc que ocupen els pares i mares.

Des del 2005, les UPP, més enllà del tema de la parentalitat, vol promoure i **refermar l'empoderament de les persones**, en aquest sentit representen una experiència exemplar. Les UPP surten del paradigma de les institutions "sàvies" i les persones "que en beneficien", generador de relacions de poder i dominació, partint del **coneixement experiencial dels pares i les mares.**

El reconeixement d'aquest tipus de coneixement és essencial per entrar en diàleg amb l'altres formes de coneixement que ja tenen un lloc i una legitimitat reconeguda (universitari, polític, institucional) amb la finalitat de construir un **coneixement col·lectiu**. Segons Emmanuelle Murcier i Michelle Clausier (respectivament delegada i coordinadora a nivell nacional):
«Promoure canvis en les relacions entre els experts i els ciutadans, les institucions i els pares i mares, apropar els punts de vista, canviar les mirades dels uns envers els altres… caminar cap a l'educació compartida, la comprensió, la cooperació…Segurament són això, les Universitats Populars de Pares (i mares). (…) Les UPP són un support de qualificació dels seus coneixements per trobar-se amb les institucions i construir conjuntament espais, projectes i polítiques d'educació compartida. Creuar els coneixements i les mirades per educar conjuntament.»[xvii]

Aquesta experiència ja sobrepassa les fronteres franceses, des de fa deu anys, d'altres UPP han estat creades a Bèlgica i a Alemanya.

La **diversitat** que caracteritza els grups de pares i mares és considerada com una **font de riquesa**, tots comparteixen objectius i valors que els permeten traballar junts, malgrat les diferències culturals i socials. **L'educació es pensa des de la responsabilitat compartida** (pares i mares, professionals, institucions, representants polítics), des d'un enfoc de la parentalitat activa, solidària i ciutadana.

Les UPP, a través de les seves actuacions de recerca, així com de la difusió i la comunicació dels treballs realitzats pretenen *«(…) contribuir a un més bon coneixement del lloc i el rol dels pares i mares, siguin quins siguin els seus contextos vitals, a una millora de les relacions amb les institucions, a crear per tot arreu on sigui possible, espais d'educació compartida entre famílies i institucions, que reconeguin les aportacions de cadascú, creuant mirades i coneixements.»*[xviii]

Aquesta línia i filosofia de treball estan estretament vinculades amb les del *croisement des savoirs et des pratiques*, «creuament de coneixements i de pràctiques», iniciada i impulsada pel Moviment ATD Quart Monde a través de la xarxa «Participació i Creuament de coneixements». Aquesta xarxa està oberta a totes les persones implicades en el **treball cooperatiu i de participació activa** de les persones i col·lectius en situació de gran pobresa. Aquest enfoc es caracteritza per una **visió complexa de la noció de coneixement**: el coneixement teòric - acadèmic, el coneixement de l'acció – professional, i el coneixement de l'experiència de viure. Els tres són reconeguts i considerats com a complementaris i insubstituïbles. Els principis ètics i metodològics d'aquest enfoc es recullen a la carta del «creuament de coneixements i de pràctiques».[xvvix]

Els principis i els valors en què es basa el projecte de les Universitats Populars de Pares i mares, vinculat a la metodologia de "creuament de coneixements i de pràctiques" han despertat molt d'interès entre els membres del grup de treball i han inspirat la seva reflexió sobre les pràctiques d'acompanyament.

Conclusions

El treball transfronterer com a vector d'identificació de «bones pràctiques»

La redacció d'aquest document ha representat un repte molt enriquidor pel grup de treball transfronterer. Els diferents moments de reflexió i d'anàlisi, però també la voluntat de deixar una traça escrita han conduit el grup a formalitzar la intenció de l'inici, és a dir comunicar una visió compartida de l'acompanyament de les famílies, que s'ha anat forjant des de l'inici del projecte, ara fa més de tres anys.

Aquest recull de « bones pràctiques », en complement d'una eina d'avaluació a domicili i d'un protocol transfronterer co-construïts, conclou una etapa del treball transfronterer, amb el resultat com a testimoni d'una posada en comú dels valors i principis dels i les professionals que hi han participat, així com de les seves pràctiques en termes de mètodes, instruments d'intervenció i posicionament professional.

Una vegada més, aquest projecte ha evidenciat la rellevància que té la dimensió transfronterera pel que fa a la intervenció social a l'espai català transfronterer.

Aquesta experiència ha posat de manifest la qualitat de les capacitats i el potencial que té la dimensió transfronterera quan es defineix des d'una lògica ascendent co-construïda i facilita un espai d'intercanvi professional, ric en experiències i coneixement, com ha estat el cas en l'abordatge de la capacitació parental en famílies en situació de risc social.

Un esperit d'obertura i de coneixement mutu entre els i les professionals de les dues bandes de la frontera s'ha anat teixint i reforçant, donant la possibilitat d'identificar diferents elements compartits pels diferents participants, així com alguns element diferenciadors.

Aquesta experiència ha posat de manifest la qualitat de les capacitats i el potencial que té la dimensió transfronterera quan es defineix des d'una lògica ascendent co-construïda.

Creuar les mirades i compartir les pràctiques és una font innegable d'enriquiment pels professionals que treballen amb les famílies.

La composició d'un equip professional que garanteixi un treball de cooperació transfronterera perdurable en el temps implica certes dificultats a nivell organitzatiu, però també permet d'instaurar un enfocament centrat en la pràctica professional, capaç de generar coneixement i reflexió compartida.

Aquest espai de treball transfronterer de proximitat apareix novament com el més adequat per estimular noves maneres de pensar i d'actuar, i per compartir propostes de millora en la intervenció amb les famílies.

Aquesta nova experiència de cooperació transfronterera ha consolidat la necessitat de fer perenne aquesta xarxa amb un fort potencial d'innovació social que pot induir a millores i evolucions en la pràctica professional, que poden revertir en la millora dels serveis i programmes en curs i beneficiar així els infants i les famílies.

En aquest context, aquest projecte ha permès reforçar un entorn estratègic d'innovació basat en una xarxa professional que es recolza en formes de treball horitzontals i col. laboradores, que possibiliten l'experimentació i els espais de trobada, per tal d'abordar situacions socials complexes. L'experiència de cooperació transfronterera ens ha conduit a una valoració molt positiva dels següents aspectes:

- ✓ La capacitat de construir una cultura professional compartida, a través de la identificació de valors i principis comuns.
- ✓ L'optimització del treball sobre la capacitació dels i les professionals, a través de la transferència i la co-construcció de metodologies i instruments d'intervenció, i també d'un més bon coneixement del funcionament dels diferents entorns professionals.
- ✓ La definició d'itineraris formatius i especialitzats en l'atenció als infants, als adolescents i a les famílies a nivell transfronterer.
- ✓ L'increment de la mobilitat professional transfronterera i l'obertura, a través de la implementació d'una xarxa i les afinitats que s'hi han creat.
- ✓ L'ajustament i la recerca de coherència en els entorns professionals de cadascú, a través del qüestionament compartit entorn de les finalitats, les metodologies i el posicionament.

Els i les professionals han valorat un cop més molt positivament l'experiència de trobada i d'intercanvi d'informacions i de coneixement. Per la majoria, la possibilitat de participar en aquest projecte ha estat ben valorada en tant que els ha facilitat un parèntesi en el context d'un ritme de treball intens, malgrat l'energia i la implicació tant personal com institucional que això requereix.

El grup ampliat ha desplegat una dinàmica different, amb els seus inconvenients i possibilitats. Per una banda s'ha constatat la dificultat per trobar-se de manera estable i regular en el temps, per altra la riquesa de les mirades múltiples i diverses aportades amb generositat i implicació de tots els participants.

Constatem doncs que aquest espai de treball transfronterer ha representat una veritable oportunitat per la identificació de «bones pràctiques» segons una visió fonamentada èticament de l'acompanyament de les famílies, i també per la construció d'una cultura professional comuna i d'eines d'intervenció compartides.

Aquest projecte ha consolidat la idea que els espais de frontera són territoris en contínua mutació que han evolucionat vers llocs de trobada, d'intercanvi de coneixement i de creació de xarxes. Aquest projecte s'ha dut a terme amb la voluntat persistent de fer créixer aquesta visió del territori, sensible a les preocupacions quotidianes de les persones i dels equips professionals que intervenen amb els infants, els adolescents i les famílies.

S'ha obert una gran porta per continuar amb aquesta dinàmica, una porta que simbolitza aquest espai de trobada, l'espai català transfronterer, i a la vegada la promesa d'un futur marcat per la cooperació.

Notes

[i] BOTTURI, D. *Qu'est-ce qu'une bonne pratique?* 5 octobre 2013. http://dupuiselise.canalblog.com/archives/2013/ 10/05/28152576.html; consulté le 19/3/19.

[ii] DEPARTAMENT DE BENESTAR SOCIAL I FAMíLIA: *Guia de bones pràctiques per a centres del Sistema de protecció a la infància i l'adolescència*. Col·lecció infància i adolescència n° 8, abril del 2012.

[iii] Ibid

[iV] GABERAN, P. dans: http://philippe-gaberan.com/index.php/2019/04/18/le-printemps-de-leducation-specialisee/; consulté le 22/5/19.

[v] DEPENNE, D. (2014) *Pour un accompagnement éthique et engagé dans la proximité*. Dans: Distance professionnelle et implication dans la relation d'accompagnement. Les cahiers de l'actif n°460/461; septembre/octobre 2014.

[vi] Ibid

[vii] ALBANDEA, H. *Autorité et Bienveillance, des valeurs en tension*. Sciences Humaines, n°307, octobre 2018.

[viii] Ibid

[ix] GRAVILLON, I. *Parentalité positive, la nouvelle panacée.* Dans: L'ECOLE DES PARENTS, n°622, janvier-février-mars 2017. Dossier: L'éducation positive en questions.

[x] CONSEIL DE L'EUROPE: Recommandation Rec (2006) 19 du comité des Ministres aux Etats membres relative aux politiques visant à soutenir une parentalité positive.

[xi] Ibid | [xii] Ibid

[xiii] GRAVILLON, I. *Parentalité positive, la nouvelle panacée.* Dans: L'ECOLE DES PARENTS, n°622, janvier-février-mars 2017. Dossier: L'éducation positive en questions.

[xiv] RODRIGO LOPEZ, M-J. *Guía de buenas prácticas en parentalidad positiva. Un recurso para apoyar la práctica profesional con familias.* FEMP (Federación Española de Municipios y Provincias) y Ministerio de Sanidad, Servicions Sociales e Igualdad, 2015.

[xv] BALSELLS, M.A. (2018) COMPETÈNCIES PARENTALS, extretes de la ponència de la Dra. Àngels Balsells de la Universitat de Lleida I membre del GRISIJ (Grup de Recerca en Intervencions Socioeducatives en la Infància i la Joventut de la Universitat de Barcelona), adaptat per Informe Devolutiva Pares Servei Creixem Junts.

[xvi] BALSELLS, M.A; PASTOR, C. (2015) Caminar en familia. Programa de competencias parentales durante el acogimiento y la reunificación familiar. GRISIJ (Grupo de Investigación en Intervenciones Socioeducativas en la Infancia y la Juventud). Editor: Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad.

[xvii] DIRECTION GENERALE DE LA COHESION SOCIALE: *Démarche de consensus sur les besoins fondamentaux de l'enfant en protection de l'enfance.* Rapport remis par Marie-Paule Blanchais à Laurence Rossignol, Ministre des familles, de l'enfance et des droits des femmes. 28 février 2017.

[xviii] Ibid

[xix] GORZA, M.; BOLTER, F. (coord) SANTE PUBLIQUE FRANCE: *La santé en action, prévention, promotion, éducation*. Dossier: Les besoins fondamentaux des enfants. Num. 447, mars 2019.

[xx] SHNEIDER, B. De la notion de compétence parentale et de son usage en protection de l'enfance. La lettre de l'ODPE 57 n°3, juin 2016.

[xxi] Ibid

[xxii] SALLÉS, C; GER, S. *Las competencias parentales en la familia contemporánea, descripción, promoción y evaluación.* Educación social, Nº49, 2011, págs. 25-47

[xxiii] Ibid | [xxiv] Ibid

[xxv] CENTRE JEUNESSE DE MONTREAL INSTITUT UNIVERSITAIRE: *Guide d'évaluation des capacités parentales au CJM-IU*. Basé sur les grilles d'évaluation du Groupe de recherche du Toronto Parenting Capacity Assessment Project (Guide de Steinhauer 0 à 5 ans).

[xxvi] www.familiasenpositivo.org web del Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales y Sanidad

[xxvii] CLAUSIER, M.; MURCIER, E. (coord.) (2018) *Voix et regards de parents sur l'éducation. Synthèse des travaux de recherche des Universités* Populaires des Parents. Association des collectifs enfants parents professionnels. Pôle UPP Montreuil. P. 6

[xxviii] Ibid

[xxvix] Projet consultable sur: www.croisementdessavoirs.org

Bibliografia

ALBANDEA, H. Autorité et Bienveillance, des valeurs en tension. Sciences Humaines, n°307, octobre 2018.

BALSELLS, M.A. (2018) COMPETÈNCIES PARENTALS, ponència de la Dra. Àngels Balsells, Universitat de Lleida i GRISIJ (Grup de Recerca en Intervencions Socioeducatives en la Infància i la Joventut de la Universitat de Barcelona), adaptat per Informe *Devolutiva Pares Servei Creixem Junts*.

BALSELLS, M.A; PASTOR, C. (2015) Caminar en familia. *Programa de competencias parentales durante el acogimiento y la reunificación familiar*. GRISIJ (Grupo de Investigación en Intervenciones Socioeducativas en la Infancia y la Juventud). Editor: Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad.

BESADA, L. i PUÑAL, M.E. (2012). «Intervención en familias con menores en situación de riesgo». Pàg: 47-69.

BREUGNOT, P. (2010). «Les innovations socio-éducatives», *Les Cahiers Dynamiques* 2010/4, n°49: pàg: 97-107.

BOTTURI, D. Qu'est-ce qu'une bonne pratique? 5 octobre 2013. http://dupuiselise.canalblog.com/archives/2013/10/05/28152576.html; consulté le 19/3/19.

CENTRE JEUNESSE DE MONTREAL INSTITUT UNIVERSITAIRE: Guide d'évaluation des capacités parentales au CJM-IU. Basé sur les grilles d'évaluation du Groupe de recherche du Toronto Parenting Capacity Assessment Project (Guide de Steinhauer 0 à 5 ans).

CLAUSIER, M.; MURCIER, E. (coord.) (2018) *Voix et regards de parents sur l'éducation. Synthèse des travaux de recherche des Universités* Populaires des Parents. Association des collectifs enfants parents professionnels. Pôle UPP Montreuil.

CONSEIL DE L'EUROPE: Recommandation Rec (2006) 19 du comité des Ministres aux Etats membres relative aux politiques visant à soutenir une parentalité positive. / Recomendación Rec (2016) 19 del Comité de Ministros a los Estados Miembros sobre políticas de apoyo al ejercicio positivo de la parentalidad.

DEPARTAMENT DE BENESTAR SOCIAL I FAMÍLIA: Guia de bones pràctiques per a centres del Sistema de protecció a la infància i l'adolescència. Col·lecció infància i adolescència n°8, abril del 2012.

DEPENNE, D. (2014) *Pour un accompagnement éthique et engagé dans la proximité.* Dans: Distance professionnelle et implication dans la relation d'accompagnement. Les cahiers de l'actif n°460/461; septembre/octobre 2014.

DIRECTION GENERALE DE LA COHESION SOCIALE: Démarche de consensus sur les besoins fondamentaux de l'enfant en protection de l'enfance. Rapport remis par Marie-Paule Blanchais à Laurence Rossignol, Ministre des familles, de l'enfance et des droits des femmes. 28 février 2017.

GABERAN, P. dans: http://philippe-gaberan.com/index.php/2019/04/18/le-printemps-de-leducation-specialisee/; consulté le 22/5/19.

GIULIANI, F. (2012). «Éduquer les parents? Les pratiques de soutien à la parentalité auprès des familles socialement disqualifiées», *Revue française de pédagogie*, 168. URL: http://rfp.revues.org/1769.

GONZÁLEZ, R. (Coord) (2013). *Queriendo se entiende la família. Guía de intervención sobre parentalidad positiva para profesionales.* Save the Children.

GORZA, M; BOLTER, F. (coord.) SANTE PUBLIQUE FRANCE: La santé en action, prévention, promotion, éducation. Dossier: «Les besoins fondamentaux des enfants». Num. 447, mars 2019.

GRAVILLON, I. «Parentalité positive, la nouvelle panacée». Dans: L'ECOLE DES PARENTS, n°622, janvier-février-mars 2017. Dossier: L*'éducation positive en questions.*

KARSZ, S. (2004). «Soutien à la fonction parentale: l'impossible neutralité», *Spirale* 2004/1, n°29: pàg: 111-122. Loi n°2016-297 du 14 mars 2016 relative à la protection de l'enfant.

LOIZAGA, F. (2011). «Parentalitat positiva. Les bases de la construcció de la persona». *Educació Social*, núm. 49, p: 71-89.

LOIZAGA, F. (2014) *Parentalidad positiva. Apegos y vínculos.* Universidad de Deusto.

ONED (Observatoire National de l'enfance en danger) et INSET d'Angers (Institut National Spécialisé d'Etudes Territoriales): Parents, enfants, familles en protection de l'enfance. Actes du séminaire, Angers, 27 et 28 septembre 2011.

RODRIGO LOPEZ, M. J. (2011). «La parentalidad positiva, nuevo paradigma de intervención psicosocial con las familias» Presentación en la Facultad de Psicología de la Universidad de La Laguna. Día Internacional de las Familias.

RODRIGO LOPEZ, M-J. *Guía de buenas prácticas en parentalidad positiva. Un recurso para apoyar la práctica profesional con familias.* FEMP (Federación Española de Municipios y Provincias) y Ministerio de Sanidad, Servicions Sociales e Igualdad, 2015.

SALLÉS, C. i GER, S. (2011) «Las competencias parentales en la familia contemporánea: descripción, promoción y evaluación. Educación Social, 49, pàg: 25-47.

SELLENET, C. Approche critique de la notion de «compétences parentales» Dans: La revue internationale de l'éducation familiale 2009/2 (n°26) https://www.cairn.info/revue-la-revue-internationale-de-l-education-familiale-2009-2-page-95.htm#

SHNEIDER, B. «De la notion de compétence parentale et de son usage en protection de l'enfance». La lettre de l'ODPE 57 n° 3, juin 2016.

THE FAMILY WATCH: Políticas familiares: buenas prácticas en Europa. Informe 2018-2.https://www.thefamilywatch.org/wp-content/uploads/Resumen-Buenas-Pr%C3%A1cticas-en-Europa.pdf http://familiasenpositivo.org/ web del Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales y Sanidad https://www.thefamilywatch.org/buenas-practicas-europa/

Índex de bones pràctiques per centres

FONDATION APPRENTIS D'AUTEUIL: Maison des familles et MECS Sant Jordi

- Cafè de pares
- Acció Solidària Internacional
- Projecte Vacances Familiars
- Perlipapotte

ENFANCE CATALANE: Service Educatif en Milieu Ouvert (SEMO)

- La 8a dimensió
- Atenció telefònica / Servei de guàrdia eductaiu

INSTITUT DEPARTEMENTALE DE L'ENFANCE ET L'ADOLESCENCE: Pôle Accueil Familial à Domicile (PAFAD)

- Ecomapa (mapa xarxa)
- Entrevista d'acollida
- Tallers pares-fills
- Informació i lectura d'escrits professionals

CONSELL COMARCAL DE L'ALT EMPORDÀ: Àrea de Benestar

- Espai de formació per famílies (EFF)
- Creixem junts
- Espai menuts 0-3 anys
- Servei d'orientació i acompanyament a famílies (SOAF)
- Conferència de grup familiar: «Family Group Conference»